

УДК: 343.1:342.7
Bibliid 1451-3188, 25 (2026)
Год XXV, бр. 93, стр. 79–88
Изворни научни рад
Рад примљен 04. 01. 2026. године
Рад одобрен 05. 03. 2026. године
DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2026.25.93.4
CC BY-SA 4.0

ПРАВО НА ИНФОРМИСАНОСТ У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Филип МИРИЋ*

Апстракт: Право на информисаност је једно од кључних права окривљеног и саставни део права на одбрану у кривичном поступку. Као важна гаранција права на правично суђење, ово право окривљеног у кривичном поступку, препознато је и на нивоу Европске уније (ЕУ). У раду се даје приказ и кратка анализа одредби Директиве Европског парламента и Савета Европе од 22. маја 2012. године, о праву на информисаност у кривичном поступку. Иако је реч о старијем правном акту, његова анализа је значајна у процесу хармонизације кривичног процесног права са правом ЕУ. Циљ рада произилази из његовог предмета и огледа се у томе да се право на информисаност посматра у контексту права на одбрану окривљеног у савременом кривичном поступку.

Кључне речи: Право на информисаност, кривични поступак, право на одбрану окривљеног, ЕУ.

1) УВОД

Са процесноправног становишта одбрана је основна кривичнопроцесна радња и представља скуп делатности овлашћених субјеката усмерених на побијање казненог захтева садржаног у оптужном акту.¹ Посматрајући правни статус окривљеног у кривичном поступку, његов исказ има

* Правни факултет Универзитета у Нишу. Е-mail: filip.miric@gmail.com, filip@prafak.ni.ac.rs; ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3066-070X>.

¹ Војислав Ђурђић *Кривични поступак Србије*, Правни факултет у Нишу, Центар за публикације, Ниш, 2006, стр. 53.

двоструку функцију: с једне стране, он представља доказно средство, а с друге стране средство одбране окривљеног од оптужбе за коју се терети. Исказу окривљеног поклања се велика пажња као једном од најважнијих доказних средстава, а сам ток доказивања је кључан за одвијање кривичног поступка чији је основни циљ расветљавање и решавање кривичноправне ствари.² Исказ окривљеног може се састојати у делимичном или потпуном признању, односно порицању извршења кривичног дела. Осим тога, окривљени није дужан да изнесе своју одбрану.³ По томе се његов кривичнопроцесни положај разликује од положаја свих осталих учесника у кривичном поступку. Окривљени је у свом правном положају у потпуности изједначен са тужиоцем.⁴ Једнакост процесних позиција тужиоца и окривљеног једна је од основних гаранција за остваривање права на правично суђење у савременом кривичном процесном праву. Право на информисаност веома је значајно право окривљеног и саставни део права на одбрану у кривичном поступку. Иначе, треба нагласити и то да је претпоставка невиности у нераскидивој вези са правом на информисаност окривљеног и, у крајњој линији, са правом на правично суђење. Наиме, она представља исходиште хуманизације положаја окривљеног у кривичном поступку.⁵ Као важна гаранција и део права на правично суђење, право на информисаност окривљеног у кривичном поступку препознато је и на нивоу ЕУ. Предметни рад обухвата приказ и кратку анализу одредби Директиве Европског парламента и Савета Европе од 22. маја 2012. године о праву на информисаност у кривичном поступку. Иако је реч о старијем правном акту, његова анализа остаје значајна у процесу хармонизације кривичног процесног права са правом ЕУ. Циљ рада произилази из његовог предмета и огледа се у томе да се право на информисаност посматра у контексту права на одбрану окривљеног у савременом кривичном поступку.

Тако, према Законику о кривичном поступку Републике Србије (ЗКП), право на одбрану окривљеног укључује право да у најкраћем року, а увек пре првог саслушања, подробно и на језику који разуме буде обавештен о делу које му се ставља на терет, о природи и разлозима оптужбе, као и да све што изјави може да буде коришћено као доказ у поступку. Потом и право

² Жељко Мирков, Кривичнопроцесна начела у функцији саслушања окривљеног као доказне радње, *Civitas*, Vol. 10, бр. 2, 2010, стр. 69.

³ Михајло Аћимовић, *Увод у психологију кривичног поступка*, Савремена администрација, Београд, 1980. стр. 95.

⁴ Драган Јовашевић, *Лексикон кривичног права*, Службени гласник, Београд, 2006, стр. 422.

⁵ Иван Илић, „Претпоставка невиности окривљеног и право на јавно информисање“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 61, 2012, стр. 571.

да ништа не изјави, ускрати одговор на поједино питање, слободно изнесе своју одбрану, призна или не призна кривицу, да се брани сам или уз стручну помоћ браниоца у складу са одредбама овог законика, да његовом саслушању присуствује бранилац, да у најкраћем могућем року буде изведен пред суд и да му буде суђено непристрасно, правично и у разумном року, да непосредно пре првог саслушања прочита кривичну пријаву, записник о увиђају и налаз и мишљење вештака, да му се осигура довољно времена и могућности за припремање одбране, да разматра списе и разгледа предмете који служе као доказ, да прикупља доказе за своју одбрану, да се изјасни о свим чињеницама и доказима који га терете и да износи чињенице и доказе у своју корист, да испитује сведоке оптужбе и захтева да се, под истим условима као сведоци оптужбе, у његовом присуству испитају сведоци одбране, да користи правна средства и правне лекове и коначно, да предузима друге радње када је то одређено ЗКП-ом. Орган поступка је дужан да пре првог саслушања окривљеног поучи о наведеним правима (члан 68. ЗКП).⁶ Право на одбрану саставни је део права на правично суђење.⁷ Право на одбрану треба посматрати и као питање ефикасности кривичног поступка и адекватности и из аспекта стручне оспособљености, процесне дисциплине и личне професионалне одговорности и заинтересованости лица којима су поверена одређена јавна овлашћења на плану доследне примене закона.⁸ О праву на одбрану окривљеног у контексту Директиве Европског парламента и Савета Европе од 22. маја 2012. године, биће више речи у наставку анализе.⁹

2) СВРХА

У Директиви је јасно одређен њен предмет и обим примене. Ова Директива утврђује правила о праву осумњичених или оптужених лица да буду обавештена о својим правима у кривичном поступку и о оптужбама

⁶ „Законик о кривичном поступку“, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 – одлука УС, у даљем тексту: ЗКП).

⁷ Ивана Крстић, Танасије Марковић, *Европско право људских права*, Савет Европе – Канцеларија у Београду, Београд, 2016, стр. 51.

⁸ Садмир Каровић, Марина Симовић, „Правна природа и основне процесне детерминанте кривичног поступка у Босни и Херцеговини“, *Вјештак – часопис из области теорије и праксе вештачења на подручју Босне и Херцеговине*, год. 6–8, бр. 1–3, 2021, стр.73.

⁹ “Directive 2012/13/EU of the European Parliament and of the Council of 22 May 2012 on the right to information in criminal proceedings”, *OJ L 142*, 1. 6. 2012, pp. 1–10.

против њих. Такође, утврђује правила о праву лица која су предмет европског налога за хапшење да буду обавештена о својим правима. Ова Директива се примењује од тренутка када надлежни органи држава чланица обавесте лица да су осумњичена или оптужена починила кривично дело до завршетка поступка, што значи коначно утврђивање да ли је осумњичено или оптужено лице починило кривично дело, укључујући, где је то прикладно, изрицање санкције и одлучивање о жалби. Када закон државе чланице предвиђа изрицање санкција за лакше прекршаје од стране органа који нису судови који имају надлежност у кривичним стварима и када се изрицање такве санкције може оспорити жалбом таквом суду, ова Директива се примењује само на поступке пред тим судом, након што је таква жалба поднета (члан 1. и 2. Директиве).

3) САДРЖАЈ

Директива номотехнички садржи Преамбулу, четрнаест чланова и Прилоге. У Преамбули су садржани основни циљеви овог правног акта, као и разлози за његово доношење. Спровођење принципа узајамног признавања одлука у кривичним стварима претпоставља узајамно поверење између држава чланица у њихове системе кривичноправне заштите. Обим узајамног признавања у великој мери зависи од низа параметара, укључујући механизме за заштиту права осумњичених или оптужених лица. Потреба за успостављањем заједничких минималних стандарда, који су неопходни ради олакшавања примене принципа узајамног признавања и јачања поверења међу државама чланицама ЕУ, представља један од кључних разлога за усвајање ове директиве. У погледу остваривања права окривљеног на информисаност, посебно је значајна одредба члана 3. Директиве у којој је наведено да ће државе чланице осигурати да се осумњиченим или оптуженим лицима благовремено доставе информације о процесним правима, како се примењују према националном праву, како би им се омогућило да ефикасно остваре та права и то: право на приступ адвокату, право на бесплатан правни савет и услови за добијање таквог савета, право да буду обавештени о оптужбама, право на тумачење и превођење, као и право на ћутање. Државе чланице ће осигурати да се информације достављају усмено или писмено, јасним и разумљивим језиком, водећи рачуна о посебним потребама рањивих осумњичених или оптужених лица. Посебно је значајна поука о правима приликом хапшења (члан 4. Директиве). Државе чланице ће осигурати да се осумњиченим или оптуженим лицима која су ухапшена или притворена без одлагања достави писано обавештење о правима. Дозвољено им је да прочитају писмо о правима и могу га држати код себе у сваком тренутку док су лишена слободе. Ово писмо садржи и информације о следећим

правима како се примењују у складу са националним правом, и то: Право приступа списима предмета; Право на обавештавање конзуларних органа и лица; Право на приступ хитној медицинској помоћи и максималан број сати или дана током којих осумњичени или оптужени може бити лишен слободе пре него што буде изведен пред судски орган. Посланица о правима такође садржи битне информације о свакој могућности оспоравања законитости хапшења према националном закону, тражења преиспитивања притвора или подношења захтева за привремено пуштање на слободу. Посланица о правима саставља се на јасном и разумљивом језику. Државе чланице ће осигурати да осумњичена или оптужена лица добију писано Посланицу о правима на језику који разумеју. Ако Посланица о правима није доступна на одговарајућем језику, осумњичена или оптужена лица биће усмено обавештена о својим правима на језику који разумеју. Државе чланице ће осигурати да се лицима ухапшеним на основу извршења европског налога за хапшење у најкраћем року достави одговарајућа Посланица о правима која садржи информације о њиховим правима према закону којим се спроводи. Иста се саставља на јасном и разумљивом језику и на језику који разумеју. Посланица се доставља без непотребног одлагања (члан 5. Директиве).

Централна и најзначајнија питања у вези са правом на информисаност, као суштинског елемента права на одбрану окривљеног у кривичном поступку регулисана су у наставку Директиве. Државе чланице дужне су осигурати да се осумњиченим или оптуженим лицима доставе информације о кривичним делима за која су осумњичени или оптужени. Такве информације ће се достављати благовремено и онолико детаљно колико је потребно да се обезбеди правичност поступка и ефикасно остваривање права на одбрану. Државе чланице ће осигурати да се осумњичена или оптужена лица која су ухапшена или притворена обавесте о разлозима за хапшење или притвор, укључујући кривично дело за које су осумњичени или оптужени. Државе чланице ће осигурати да се, најкасније када се оптужница достави суду, доставе детаљне информације о оптужбама, укључујући природу и правну класификацију кривичног дела, као и врсту учешћа оптуженог лица. Државе чланице ће осигурати да осумњичена или оптужена лица буду благовремено обавештена о свим променама информација достављених у складу са овим чланом, где је то потребно ради обезбеђивања правичности поступка. Када је лице ухапшено или притворено у било којој фази кривичног поступка, државе чланице ће осигурати да се документи који се односе на предметни случај, а који су у поседу надлежних органа и који су неопходни за ефикасно оспоравање, у складу са националним правом, законитости хапшења или притвора, ставе на располагање ухапшеним лицима или њиховим адвокатима. Државе чланице ће осигурати да се тим лицима или њиховим

адвокатима омогући приступ барем свим материјалним доказима у поседу надлежних органа, без обзира да ли су ти докази у прилог или против осумњиченог или оптуженог лица, како би се осигурала правичност поступка и омогућило им се да припреме своју одбрану. Приступ материјалима обезбеђује се благовремено како би се омогућило ефикасно остваривање права на одбрану, а најкасније када се оптужница поднесе суду на разматрање. Уколико надлежни органи дођу у посед додатних материјалних доказа, приступ тим доказима обезбеђује се благовремено како би се омогућило њихово разматрање. Одступајући од наведеног, и под условом да се не доведе у питање право на правично суђење, приступ одређеним материјалима може се ускратити, када би такав приступ могао довести до озбиљне претње по живот или основна права другог лица, или ако би такво ускраћивање било апсолутно неопходно за заштиту важног јавног интереса, као у случајевима када би приступ могао угрозити текућу истрагу или озбиљно наштетити националној безбедности државе чланице у којој се води кривични поступак. Државе чланице ће осигурати да, у складу са поступцима националног права, одлуку о ускраћивању приступа одређеним материјалима у складу са овим ставом доноси судски орган или да барем подлеже преиспитивању од стране суда. Приступ одлуци је бесплатан. Када се информације достављају осумњиченим или оптуженим лицима о томе треба да се води евиденција у складу са поступком евидентирања утврђеним законом дотичне државе чланице. Државе чланице ће осигурати да осумњичена или оптужена лица или њихови адвокати имају право да оспоре, у складу са поступцима националног права, сваки пропуст или одбијање надлежних органа да доставе информације у складу са овом Директивом. Без утицаја на независност судова и разлике у организацији правосуђа унутар Уније, државе чланице ће захтевати од оних који су одговорни за обуку судија, тужилаца, полиције и правосудног особља укљученог у кривичне поступке да обезбеде одговарајућу обуку у складу с циљевима ове Директиве. Ништа у овој Директиви не може се тумачити као ограничавање или одступање од права или процесних гаранција загарантованих важећим правним актима ЕУ, другим релевантним одредбама међународног права или правом било које државе чланице које пружа виши ниво заштите.

Државе чланице биле су дужне да усвоје законе, прописе и административне одредбе неопходне за усклађивање са овом Директивом до 2. јуна 2014. године. Након тога биле су у обавези да доставе текст усвојених законодавних аката Комисији. Сами акти морали би садржати референцу која се односи на предметну Директиву. Исто решење предвиђено је приликом њиховог званичног објављивања. Методе позивања на одредбе предметне Директиве утврђују државе чланице (чланови 6. до

11. Директиве). Одредбе чланова 12. до 14. односе се на подношење извештаја о примени Директиве, њеном ступању на снагу и адресатима, што су стандардни уобичајени елементи правних докумената ЕУ.

Из аспекта права на информисаност окривљеног у кривичном поступку посебно су значајни Прилози уз сам текст Директиве који садрже практична објашњења права окривљеног у различитим фазама кривичног поступка (преткривични, кривични и жалбени поступак), што овом правном акту поред нормативног даје и велики практични значај. У овим Прилозима дате су конкретне и сасвим јасне смернице шта све државе чланице треба да унесу у своја национална законодавства као гаранцију права окривљеног на информисаност о свим важним чињеницама и доказима који су против њега или му иду у корист. Посебно је истакнуто право окривљеног да буде информисан о свим оптужбама, потом његово право на поверљив разговор са адвокатом, право на тумача уколико се води поступак на језику који окривљени не разуме и право окривљенога да, уколико то не жели, не износи своју одбрану. Овај скуп права треба да воде остварењу познатог принципа у кривичном поступку који се односи на „једнакост оружја“ тужиоца и окривљеног. Коначно, сматрамо да је неопходно да се настави са активностима јачања заштите права осумњичених и окривљених у кривичном поступку на нивоу ЕУ, што ће у крајњој инстанци водити унапређењу начела узајамног признања и узајамног поверења. Доношење правних аката на нивоу ЕУ представља први, али значајан корак. Међутим, уношење упутстава у национално законодавство и њихова примена представља својеврсни прави изазов.

4) ДАТУМ СТУПАЊА НА СНАГУ УГОВОРА

Директива је ступила на снагу 21. јуна 2012. године, тј. двадесетог дана од дана објављивања у Службеном листу ЕУ (члан 13. Директиве).

5) ИЗВОРИ

Аћимовић, Михајло, *Увод у психологију кривичног поступка*, Савремена администрација, Београд, 1980.

“Charter of Fundamental Rights of the European Union”, *OJ C 303*, 14. 12. 2007.

“Directive 2012/13/EU of the European Parliament and of the Council of 22 May 2012 on the right to information in criminal proceedings”, *OJ L 142*, 1. 6. 2012.

Ђурђић, Војислав, *Кривични поступак Србије*, Правни факултет у Нишу, Центар за публикације, Ниш, 2006.

- Илић, Иван, „Претпоставка невиности окривљеног и право на јавно информисање“, Зборник радова *Правног факултета у Нишу*, бр. 61, 2012, стр. 571–586.
- Јовашевић, Драган, *Лексикон кривичног права*, Службени гласник, Београд, 2006.
- Каровић Садмир, Симовић Марина, „Правна природа и основне процесне детерминанте кривичног поступка у Босни и Херцеговини“, *Вјештак – часопис из области теорије и праксе вештачења на подручју Босне и Херцеговине*, год. 6–8, бр. 1–3, 2021, стр. 68–74.
- Крстић, Ивана, Марковић, Танасије, *Европско право људских права*, Савет Европе – Канцеларија у Београду, Београд, 2016.
- Матић Бошковић, Марина, „Уређење процесних права осумњичених и окривљених у правним тековинама ЕУ“, *Страни правни живот*, год. 64, бр. 1, 2020, стр. 29–43.
- Мирић, Филип, „Примена Повеље ЕУ о основним правима у кривичним стварима“, *Европско законодавство*, год. 21, бр.79, стр. 299–305.
- Мирков, Жељко, „Кривичнопроцесна начела у функцији саслушања окривљеног као доказне радње“, *Civitas*, Vol. 10, бр. 2, 2010, стр. 68–81.
- „Законик о кривичном поступку“, *Службени гласник Републике Србије* бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 – одлука УС и 62/2021 – одлука УС.

6) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Право на информисаност окривљеног једно је од фундаменталних права у кривичном поступку. Без његовог остваривања није могуће реализовати и право на одбрану. Значај овог права препознат је и у ЕУ, што је резултирало доношењем Директиве Европског парламента и Савета Европе од 22. маја 2012. године о праву на информисаност у кривичном поступку. Наиме, у Директиви су детаљно регулисани сви аспекти права на информисаност који се односе пре свега на окривљеног у кривичном поступку. Правне тековине ЕУ налазе се тек на почетку развоја у области кривичног поступка, а посебно заштите процесних права осумњичених и окривљених лица.¹⁰ Следећи дух правних норми садржан у Директиви може се изградити и унапредити кривични поступак у европским државама. Што се тиче Републике Србије, може се закључити да постоји

¹⁰ Марина Матић Бошковић, Уређење процесних права осумњичених и окривљених у правним тековинама Европске уније, *Страни правни живот*, год. 64, бр. 1, 2020, стр. 39

солидан, нормативни оквир у овој области, с тим што треба доследно примењивати постојећа законска решења садржана у српском ЗКП-у. Важно би било уочити и да хармонизација домаћег законодавства претпоставља континуирано праћење и усклађивање са правом ЕУ. У том смислу важна је и чињеница да је Директива употпуњена правилима и принципима садржаним у Повељи ЕУ о основним правима.¹¹ Будући да је кривично законодавство Републике Србије нормативно усклађено са свим правима садржаним у Повељи, потребно је обезбедити и њену доследну примену не само ради тога да би Србија могла приступити, већ и да би се постигло остваривање општих правних стандарда који доприносе већој правној сигурности и поверењу грађана у национални правни и правосудни систем у целини.¹²

¹¹ "Charter of Fundamental Rights of the European Union", *OJ C 303*, 14. 12. 2007, pp. 1-16.

¹² Филип Мирић, „Примена Повеље ЕУ о основним правима у кривичним стварима“, *Европско законодавство*, год. 21, бр. 79, стр. 305.

**THE RIGHT TO INFORMATION IN CRIMINAL PROCEDURE
IN EUROPEAN UNION LAW**

Filip MIRIĆ*

Abstract: The right to information is one of the key rights of the accused and an integral part of the right to defence in criminal proceedings. As an important guarantee of the right to a fair trial, this right of the defendant in criminal proceedings is also recognised at the level of the European Union (EU). The paper presents a brief analysis of the provisions of the Directive of the European Parliament and of the Council of Europe of May 22, 2012, on the right to information in criminal proceedings. Although it is an older legal act, its analysis is significant in the process of harmonising criminal procedural law with EU law. The aim of the work derives from its subject and is reflected in the fact that the right to information is viewed in the context of the right to defend the accused in modern criminal proceedings.

Keywords: right to information, criminal procedure, right to defence of the accused, EU.

* Faculty of Law, University of Niš. E-mail: filip.miric@gmail.com, filip@prafak.ni.ac.rs;
ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-3066-070X>